

THE APPRENTICE MOTIF IN GEORGE BĂLĂIȚĂ'S PROSE

Elena (Pârlog) Băiceanu, PhD Candidate, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In an interview given after the occurrence of the novel Ucenicul neascultător, George Bălăiță recognizes that the disciple's motif is an important one. Whether each of his characters or the author himself, everyone is an apprentice. In the service of truth or falsehood, their becoming are evident in novels texture.

Keywords: George Bălăiță, roman, Modernity, apprentice realism.

1. Un simbol al complexității

Motivul ucenicului apare în literatură odată cu momentul în care omul conștientizează rolul educației. Faptul că Platon îl folosește, în celebrul său dialog, în relație cu adevărata percepere a realității arată că ucenicul sau învățacelul reprezintă o întreagă lume umană care caută un drum. Corect canalizată, toată această umanitate concentrată expandează într-o varietate de forme de manifestare, în timp ce lipsa de ghidare o condamnă la dispariție. Acesta este motivul pentru care imaginea ucenicului apare dublată de un alt arhetip, cel al magistrului, reprezentarea unei forțe care ghidează expansiunea umanității *in nuce* până la statutul de neofit.

În lucrarea sa¹, Mircea Eliade pune în legătură motivul literar al ucenicului cu un mit extrem de răspândit, cel al nașterii și al morții, plecând de la ideea că apariția neofitului, a învățatului, reprezintă nașterea unui nou tip de existență. Ca orice apariție, ea se bazează pe o extincție, cea a învățacelului, al cărui unic rol este acela de a continua munca, proiectul magistrului. Cu alte cuvinte, pentru ca învățatul să poată exista este nevoie ca ucenicul să moară, însă dispariția acestuia reprezintă doar poarta către un alt nivel al ființării².

Începând cu Parsifal, celebrul căutător al Adevărului, care aduce la Masa Rotundă magistrul care va ocupa scaunul rămas liber, literatura este plină de figurile învățăcelilor celebri. Pentru a nu ne opri decât asupra câtorva, pe care noi îi considerăm reprezentativi pentru vârstele de dezvoltare ale imaginarului literar și, în același timp, extrem de cunoscuți publicului, vom aminti doar o figură romantică și una modernă care, din punctul nostru de vedere, au influențat modalitatea de construcție a acestui motiv în perioada generației '60, pe care ne-am propus să o urmărim, făcând trimitere la romanele unuia dintre reprezentanții acesteia, George Bălăiță.

Cea romantică, din punctul nostru de vedere, este reprezentată de Wilhelm Meister, celebrul personaj al lui Goethe din romanul pe care critica literară îl consideră drept primul *bildungsroman* al lumii³. Ceea ce face din el un personaj remarcabil este forța cu care își caută

¹ Facem referire la lucrarea lui Mircea Eliade, *Sacru și profanul*.

² În lucrarea citată mai înainte, Mircea Eliade extinde imaginea uceniciei la scara întregii existențe. El consideră că până și omul modern, complet areligios, repetă în mod inconștient această experiență mitică a devenirii: "Orice existență umană este alcatuită dintr-un șir de încercări și cuprinde experiența repetată a «morții» și a «învierii». Din perspectivă religioasă, existența se întemeiază deci pe inițiere, și s-ar putea spune chiar că, în măsura în care ajunge să se împlinească, existența umană este ea însăși o inițiere", Mircea Eliade, *Op. cit.*, traducere de Brândușa Prelipceanu, București, Editura Humanitas 1995, p. 144.

³ Facem trimitere la romanul lui Wilhelm Goethe, *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*.

împlinirea într-un univers imaginar, poate la fel de iluzoriu precum umbrele din peștera platoniciană, dar mult mai plină de miez decât restrictiva lume economică împotriva căreia el luptă. Forța și energia tinereții sale reușesc, mai degrabă, să creeze haos decât să canalizeze energii.

Modernitatea, privită din punctul de vedere al literaturii române, oferă un alt model de învățăcel, derivând din această imagine goethe-ană. Este vorba despre cea a lui Hans Castorp, celebrul personaj al nu mai puțin celebrului roman *Muntele vrăjit*, redactat de Thomas Mann. Complet rupt de umanitatea care, în vale, se chinuie să facă toate lucrurile așteptate de la ea, așezat în vârful unui munte care îi permite să contemple timpul, în loc să-l umple cu acțiuni, Hans realizează exercițiul răbdării, exercițiu obligatoriu în procesul transformării sale într-un magistru.

60, însetată de repunerea în drepturi a imaginii omului, imagine care să înlocuiască schema vehiculată de romanele-fluviu ale anilor 50, apelează la imaginea învățăcelului, a ucenicului, sub influența mai mult sau mai puțin recunoscută a autorilor la care am făcut referire în rândurile anterioare. Preluarea modelelor modernității interbelice este recunoscută de romancieri în anchetele literare pe care le realizează revistele de specialitate din perioada antedecembristă, dar și în interviurile pe care le acordă⁴.

Mânați de dorința de a aduce în paginile scrierilor lor complexitatea umană, romancierii introduc o serie de figuri pe care le-am putea numi *ucenici ai realității* datorită faptului că majoritatea își doresc restabilirea unui adevăr tabuizat, dar un adevăr al unui univers

scriu romane sau plănuiesc să scrie, exersându-și astfel talentele demiurgice. Cum ei nu-și stăpânesc încă puterile, de cele mai multe ori lumea creată le scapă de sub control și îi devorează, așa cum se întâmplă cu autorul romanului *Lupta cu lucrurile*, fiul Domnului (...), personajul enigmatic al romanului lui Mircea Ciobanu, *Martorii*. Tipuri speciale de ucenici sunt introduse și de Constantin Țoiu sau de George Bălăiță, Chiril Merișor, Antipa sau Naum Capdeaur fiind personaje în formare, naturi problematice care complică existența celorlalți și care realizează, astfel, criza celei de-a doua modernități, așa cum o definește Liviu Petrescu⁵.

2. Ucenic la realitate

Conștient de rolul pe care îl joacă modelele menționate în partea anterioară a lucrării asupra dezvoltării literaturii de tip realist și dorindu-și să creeze lumi ficționale care să nu poată fi încadrate în tiparele vehiculate în spațiul literar românesc în anii formării sale, George

⁴ Într-un interviu intitulat „Consecvența personajului și plenarismul realității”, publicat inițial în revista „Convorbiri literare”, nr.9, sept. 1976, p. 3 și inclus apoi în lucrarea *Romanul românesc în interviuri*, George Bălăiță face referire la modele literare care au influențat literatura românească inter- și postbelică: „Cred că sunt trei mari direcții ale prozei secolului XX: Joyce, Thomas Mann și Proust. (...) De fapt, sunt o mulțime de cărți bune cărora, cel puțin în timpul când le citești, te supui cu umilință, chiar dacă le uiți a doua zi. Cum se știe, literatura română interbelică n-a rămas străină, în mare, tendințelor amintite”, apud *Romanul românesc în interviuri. O istorie autobiografică*, Antologie, sinteze, bibliografie și indice de Aurel Sasu și Mariana Vartic, vol. I, București, Editura Minerva, 1985, p. 265.

⁵ Facem trimitere la Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, Pitești, Editura Paralela 45, 1998. În această lucrare, profesorul clujean arată cum a fost posibil ca în peisajul literar românesc să coexiste structura fixă a formulei epice tradiționale și influențele dinamicii vestice, pp. 41 – 42 și urm.

Bălăiță complică planurile narrative ale romanelor pe care le scrie prin introducerea unei serii de personaje al căror traseu sufletesc este lipsit de limpezime. Fie că se consideră ucenici sau sunt percepute astfel de anturaj, personajele din romanele *Lumea în două zile* sau *Ucenicul neascultător* se încadrează în această tipologie. Astfel, ele urmează un traseu al devenirii care, de cele mai multe ori, presupune continuarea operei unui maestru și care, inevitabil, duce la dispariția învățăcelului.

O figură tipică pentru matricea ucenicului o constituie Antipa, personajul principal al romanului *Lumea în două zile*. Natura sa tulbure și felul în care reușește, în planul romanului, să amestece realul obiectiv cu propria realitate arată, fără dubiu, un personaj în formare, un personaj care simte că încă nu și-a găsit rostul în viață. Mai mult sau mai puțin conștient, personajul însuși recunoaște acest lucru în spațiul ficțional, la Dealu-Ocna, când privește orgolios la clădirea în construcție a administrației, simțind că doar acolo, în locul acela situat de cealaltă parte a râului își poate găsi locul lui, sintagmă subliniată în text „*atunci și acolo, în palatul nou, voi avea și eu biroul meu, voi sta și eu pe locul meu, numai al meu*”⁶.

Pe tot parcursul primei părți a romanului, naratorul insistă asupra statutului de învățăcel al lui Antipa, aducând de foarte multe ori în prim-planul scriiturii figura profesorului Baroni, cel care îi oferă tânărului, pe atunci, școlar cheia realității. Trebuie observat faptul că ceea ce înțelegem noi prin cheie nu este, în roman, vreo povață care să conțină esența relațiilor din spațiul obiectiv, ci cartea. Mirajul *dulapului cu clasici*, pentru a utiliza o sintagmă care apare în text, miraj care îl impulsionează pe profesor, cuprinde și tânărul învățăcel. Astfel, sugerează autorul, el are posibilitatea de a se situa printre cei aleși, cei care scapă de tarele îndoctrînării din programele școlare și devine astfel un continuu ucenic la realitate. Drama eroului, dacă ne permitem să folosim acest termen, provine din faptul că realitatea la care el este ucenic nu are nimic în comun cu dialectica socială a omului nou, motiv pentru care căutarea lui este una perpetuă și în afara faptelor stricte ale obiectivului: „*De multă vreme, Antipa adună cărți pe care le așază în rafturi. Sunt săptămâni și luni când nu întinde mâna să ia o carte, urmate de zile și nopți când citește fără întrerupere, face sublinieri cu creionul, notează într-un caiet gros sau pe mici bucăți de hârtie pe care le aruncă în sertare*”⁷.

Lucrurile pe care celelalte personaje le percep ca pe un neadevăr reprezintă, de fapt, în cazul lui Antipa, revelarea unui alt tip de adevăr, accederea la o lume imaginară, din punctul de vedere al celorlalți, dar care conține posibilitatea accesului la istoria netabuizată. Locul în care el caută realitatea pe care i-o dezvăluise *dulapul cu clasici* este, pentru ceilalți, cel puțin bizar. Astfel el știe că Felicia, soția lui, nu ar putea înțelege drumul lui din singura zi în care își permite să lipsească fals motivat de la serviciu. Pentru a nu trebui, poate, să ofere explicații referitoare la locul în care a deprins gustul realității, Antipa îi ascunde inițial soției că a ieșit din casă. Apoi, când ieșirea lui este descoperită după indicii aproape polițiste, îi servește o minciună sau, mai bine spus, acceptă neadevărul pe care ea îl construiește ca pe o scuză acceptabilă. Motivul pentru care falsul bolnav părăsește casa este unul ciudat chiar și pentru cititor, care, în mod firesc, nu înțelege mirajul vieții dintr-o băltoacă aflată tocmai la capătul lumii, simbolizat în roman prin capătul liniei de autobuz: „*Capătul liniei de autobuz*”

⁶ George Bălăiță, *Lumea în două zile*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 293.

⁷ *Idem*, p. 17.

era aproape de debarcaderul numărul doi. Ai coborât într-o baltă uriașă, gălbuie. Noroi mult, negru, cafeniu. Te apleci, iei apă în căușul palmei. E caldă, mișună de vietăți nevăzute”⁸.

Un alt tip al ucenicului este reprezentat, în romanul *Ucenicul neascultător*, de figura lui Naum Capdeaur. De această dată textul nu mai insistă asupra formației lui școlare, dar îl așază într-o descendență atipică, în linia aceluia patriarh al realității tradiționale, așa cum este perceput bunicul său, bătrânul Toma: „Numele tatălui se risipise în numele mamei dar tânărul, cel pe care moșneagul Toma îl privea ca pe o întruchipare a sa în altă lume, se numea Naum”⁹. Stăpân al forțelor naturii, cunoscător al puterii de a se face nevăzut prin mestecarea unei ierburi magice, bătrânul dă naștere, în descendență directă, unei serii de luptători ai lumii noi, așa cum se considerau comuniștii. Fiul lui, Visarion, ajuns în vârful clasei conducătoare, își reneagă tatăl și până și naratorul refuză să audă cuvintele pe care acesta i le șoptește, ca un adevărat sacrilegiu, tatălui, în ilegală vizită nocturnă.

Statutul lui Naum de ucenic la realitate este reliefat de ocupația lui. El este jurnalist și își dorește să scrie o istorie a familiei lui. Așa cum precizam în paragraful precedent, prin familie el nu înțelege, cum ar fi normal din punctul de vedere al tradiției, rudele din partea tatălui, ci pe cele din partea mamei, Ana, fiica lui Toma, sacrificată, asemenea personajului din balada românească, pentru creație. Cum arătam la începutul lucrării de față, descendența personajelor lui George Bălăiță este revendicată din modelele prezentate, lucru exprimat clar în caracterizarea interogativă pe care naratorul i-o realizează tânărului Capdeaur: „Dar Naum? El era pe atunci ucenicul, învățăcelul plin de zel care se dă în vânt după aventura cunoașterii, cum va spune careva într-o seară de pomină, cu mult mai târziu, la Casa Zidită? (...) În căruța lui hodorogită, hai, hai pe drumurile lungi, trasă când de un melc bătrân, când de doi măgari sfrijiți, umblaseră cândva în anii lor cei mai lipsiți de griji, energicul Wilhelm Meister, nehotărâtul Frédéric Moreau, problematicul Castorp, zănatecul, dulcele prinț Harry, ucenic la vremea lui în atelierul lui Falstaff?”¹⁰

În mod normal, realizarea dorinței acestuia s-ar putea îndeplini prin strângerea relațiilor cu familia mamei sale pentru a afla descendența membrilor acesteia. Narațiunea insinuează faptul că nodul devenirii neamului Adam (nume predestinat pentru caracterul de neam prin care poate începe o istorie a omenirii) poate fi dezlegat de însuși capul acestuia, bătrânul Toma. Însă tânărul Naum alege să devină un ucenic al obiectivității realității, însoțind un secretar de partid, pe Ștefan Dabija, într-o călătorie în care acesta va pierde lupta cu crivățul.

De cele mai multe ori, textul îl pune în umbră pe Naum, oferindu-i un rol care nu îl plasează în centrul acțiunii. Statutul său este, mai degrabă, cel de observator. Chiar faptul că el ia parte la cele mai multe dintre călătoriile care ne sunt prezentate în roman, călătorii care au un final moralizator, reprezintă indiciul clar al plasării acestuia în categoria ucenicului.

Dezvoltarea celor două romane nu permite transformarea lor în bildungsroman, ci necesită restabilirea Adevărului, un adevăr al celorlalte personaje, care duce la dispariția învățăcelului, o dispariție care se petrece tot din planul realității obiective. În cazul lui Antipa, soția este cea care știe, de la început, că nu va exista adevăr decât după dispariția

⁸ *Idem*, p. 59.

⁹ George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, București, Editura Albatros, 1977, p. 79.

¹⁰ *Idem*, p. 120.

mincinosului. Moartea lui Antipa rezolvă acest aspect și readuce echilibrul, astfel încât lumea din afara lui să-și continue existența după propriile legi. În ceea ce-l privește pe Naum, acesta dispare pentru o serie de episoade din atenția cititorului, părăsind pentru totdeauna rolul de personaj. Plasarea lui, în finalul romanului, la baza muntelui, începând o călătorie în compania lui Ilie Palaloga, îl apropie de statutul naratorului.

Disparația celor două personaje din planul textului nu înseamnă, însă, punctul final al evoluției lor, ci trecerea către o altă etapă de dezvoltare. Ambii devin parte integrantă a lumilor cărora le-au fost demiurghi. Nu întâmplător, după moartea lui Antipa ciudata oglindă Baroni, care reflecta realitatea subiectivă a fiecărui personaj ajuns în fața ei, dispare, în timp ce figura lui Naum devine, respectând tehnica picturalului, un portret în medalion în propria lume: „Între prieteni și între cunoscuți, Naum știe să se ascundă asemenea pictorului care în spuma unui guler de dantelă își fixează cu dibăcie autoportretul între curtenii din jurul regelui, nu din vanitate, ci fiindcă ochiul lui trebuie să rămână necruțător și veșnic treaz”¹¹.

3. Magistrii

Dacă, așa cum arătam în prima parte a lucrării, imagi

60, specificul lui George Bălăiță este dat de felul în care acesta construiește relația învățăcelilor cu magistrul sau cu magistrii, relație care permite prozatorului să-și dezvăluie liniile de forță ale formării sale spirituale. Bântuit, asemenea propriilor personaje, de mirajul *dulapurilor cu clasici*, printre care el însuși recunoaște drept modele, drept valori la care se raportează, pe Sadoveanu, pe Creangă dar și operele realiștilor ruși, Bălăiță utilizează o imagine de sorginte ambiguizantă, care să le ofere personajelor sale accesul la o experiență veridică a realității.

La fel ca în basmele lui Ion Creangă, dar și ca în romanele lui Dostoievski, Antipa are parte de doi magistri, unul întruchipând binele, altul răul, dar amândoi contribuind la desăvârșirea învățăcelului. Cum romanul *Lumea în două zile* este structurat în două părți, fiecare urmărind experiențele personajului în două lumi diferite, care pun în valoare două laturi distincte ale personalității sale, era firesc, din punctul de vedere al logicii romanului, ca pentru fiecare spațiu să existe câte un magistrul.

La Albala, spațiul exprimării laturii domestice a personajului, magistrul lui Antipa este blândul pălărier August. Familist ratat sau poate doar un om dedicat meseriei sale (textul nu ne precizează nimic despre familia pălărierului, dar nici nu scoate în evidență faptul că acesta ar excela în meseria pe care o face, în ciuda apariției vreunui client nostalgic, dar fără bani), August este singurul personaj care înregistrează realitatea „fără să creadă sau să se îndoiască”¹². Doar el pare să înțeleagă motivul pentru care Antipa pune bazele unui alt fel de tradiție și așteaptă Crăciunul celor doi soți cu acea doză de conformism și de platitudine pe care o incumbă orice tip de ritual. Din acest motiv el este cel care are tot dreptul la lumea imaginară a învățăcelului, lume simbolizată în roman prin spațiul restrâns al celebrului fotoliu Baroni.

Ceea ce face din August un adevărat magistrul este înțelegerea provenită din superioritatea cunoașterii. Astfel, el știe că Antipa doar mimează cititul în acel fotoliu și

¹¹ *Idem*, pp. 7 – 8.

¹² *Idem*, p. 7.

cunoaște sensul tabloului reprezentând o femeie citind, imagine care tronează desupra fotoliului. El știe totul, doar în fața judecătorului Viziru va mima inocența, deși disociază clar imaginea lui de a neștiutorului: „Înțeleg, va spune bătrânul August pălărierul: unul știe de la început cine este vinovatul și celălalt caută să dea de urma nevinovatului. Unul știe sigur, altul bâjbâie, înțeleg”¹³.

Spațiul de la Dealu-Ocna, cel care pune în valoare latura infernală a personajului, este patronat de imaginea nebunului Anghel. Că Antipa este ucenicul său este sugerat de umbra albinei uriașe care însoțește fiecare mișcare a acestuia prin oraș. E ca și cum funcționarul neantului ar purta un stigmat, invizibil pentru el, intuit doar de ceilalți, atât timp cât locuitorilor orașelului li se pare doar că aud zgomotul albinelor lui Anghel chiar în locurile pe care le vizitează Antipa.

La fel ca August, Anghel știe foarte bine care este rostul ucenicului său, dar spre deosebire de pălărier, el este convins că tânărul nu îl va putea recunoaște, ci că va trebui învățat chiar cu forța. Gândurile acestui magistru fac din personajul principal al romanului un adevărat învățăcel, lucru consemnat în caietele de anchetă ale judecătorului Viziru. Astfel, el știe că Antipa trebuie să-i continue munca și să găsească țelul de o viață al învățătorului, singura oglindă capabilă să dezvăluie Adevărul, oglindă despre care bătrânul crede că s-ar afla în interiorul discipolului său. Lipsa de constanță a ucenicului în procesul de devenire determină o reacție de furie a bătrânului nebun, reacție care va duce, în cele din urmă, la forțarea destinului și la desăvârșirea transformării învățăcelului printr-un gest brutal, al suprimării fizice a acestuia. Consemnarea cuvintelor bătrânului, în ospiciu, probabil într-un moment de luciditate a acestuia, arată faptul că gestul său urmează o logică ascunsă celorlalte personaje: „Ciudată arătare. N-am înțeles ce vroia dar mi-a lăsat o impresie puternică, sub înfățișarea lui neînsemnată se ascundea un scop.// (...) Creanga de aur, frunza de jad, fructul o perlă, acesta să fie drumul tău. Prin el vei ajunge la oglindă”¹⁴.

Narațiunea surprinde diferența dintre aparența și esența personajelor cărora le este atribuit statutul de ucenic. Astfel, Antipa este prezentat în biroul său cu alura unui șef, deși naratorul insistă să spună că toți ceilalți din birou îi sunt colegi, nu subordonați. În aceeași logică se înscriu și gesturile oamenilor pe care funcționarul neantului îi întâlnește în tren sau în gară, oameni care se comportă cu deferență, ca în fața unui adevărat stăpân al orașului sau ca în fața unei oficialități de rangul întâi. Naturaletă cu care Antipa primește toate aceste dovezi de respect arată faptul că esența sa este cea a unui om care cunoaște realitatea.

Încercarea personajului de a se comporta în conformitatea cu esența sa ascunsă provoacă, însă, haos în universul celorlalte personaje, stare care arată lipsa de maturitate a demiurgului, caracterul lui de ucenic. Pentru a proba această afirmație, trebuie să facem referire la acțiunea care a făcut celebru personajul la care am făcut referire în rândurile anterioare, și anume completarea în avans a certificatelor de deces pentru oamenii din anturajul său de la cârciuma lui Moiselini. Începută ca o glumă despre al cărei inițiator textul nu reține o informație exactă, adevărarea datelor completate pe acele certificate provoacă spaimă în convivia lui Antipa, care îi cer socoteală. Cum toate acestea se întâmplă ca urmare a unui dar, personajul nu deține o explicație rațională și, parcă mereu pus pe glumă, ridică din

¹³ George Bălăiță, *Lumea în două zile*, ed. cit., p. 30.

¹⁴ *Idem*, pp. 247 – 248.

umeri, dezvinovățindu-se printr-un enunț eliptic: „*Asta cu certificatul este așa, un truc, o încercare, dacă iese, iese*”¹⁵.

Gestul pe care îl face Antipa este tipic ucenicului. Unul asemănător este întâlnit în poemul lui Goethe, *Ucenicul neascultător*. La fel ca neexperimentatul lăsat singur, Antipa scapă lucrurile de sub control și provoacă moartea mai multor oameni până în momentul în care magistrul repune în ordine haosul instaurat de învățăcel chiar prin dispariția acestuia.

Lovitura de grație în romanele lui George Bălăiță o constituie, de fiecare dată, revelarea magistrului, gest care răstoarnă mereu logica romanului și care se petrece, de regulă, prin intermediul epilogului. În romanul *Lumea în două zile*, surprinzătoare este vizita pe care August o face la ospiciul la care este internat Anghel. Pe lângă faptul că acest lucru arată că pălărierul nu-i poartă pică pentru uciderea prietenului său, se sugerează că cei doi ar fi părți ale aceluiași întreg. Este momentul în care ni se dezvăluie calitatea de învățător a celor doi, dar și cea de ucenic a lui Antipa. Astfel, finalul romanului constituie ultima etapă din devenirea personajului principal, iar dispariția lui capătă dimensiunile unei transformări, pierzându-le pe cele ale unui simplu omor înfăptuit de un nebun.

Încă și mai surprinzător este finalul romanului *Ucenicul neascultător*. Aici autorul inventează o supravoce, cea a lui Palaloga, personaj abia precizat pe parcursul romanului și care cenzurează notațiile pe care, așa cum înțelegem din epilog, aparțin lui Naum și creează imaginea romanului care ne este oferit nouă, cititorilor. Această voce extrem de lucidă are rolul de a transforma întregul roman în unul al devenirii, explicând titlul deoarece discuția dintre Naum și Palaloga se construiește pe tiparul dialogurilor platoniciene, în timp ce finalul pare desprins din realismul german: „*Naum, ucenicul neascultător și Palaloga, pedagogul în căutarea elevului ideal urcă muntele. Mai au mult de mers. Lumea este mare, naivă, mișunătoare, înțeleaptă, plină de adjective și viclenie, urlatul bucuriei supreme când ești, primești și dai, ești în teribila, fastuoasă, ignoranta eternitate a fiecărei zile. Abia începe călătoria celor doi oameni*”¹⁶.

4. Concluzii

60 impun în peisajul literar românesc ideea că există romane mai ales în afara schemei dogmatizante pe care o impusese partidul în perioada anilor 1950. Prozele pe care ei le propun cititorului dizolvă imaginea mesianică a partidului unic și se îndreaptă către existența mărunță, cotidiană, de multe ori cu accente jurnalistice, însă mustind de viață. Departe de a respinge influența literaturii ruse, o folosesc pe post de model, demonstrând faptul că spațiul rusofon nu este doar locul din care se înalță trimfătoare steaua roșie.

Modelul ucenicului, al căutătorului, al nemulțumitului de propria existență și care își folosește toate resursele pentru a se definitiva este un semn al însănătoșirii literaturii române după deceniul de deșertificare semantică. Ucenicul este o modalitate prin care romanele se încarcă de sens deoarece specificul devenirii lui constă în depășirea unor probe care necesită apariția unor conflicte, a unor problematizări.

¹⁵ *Idem*, p. 365.

¹⁶ George Bălăiță, *Ucenicul neascultător*, ed. cit., p. 421.

Uti 60 are rolul de a oferi profunzime textului și de a arăta faptul că personajul în sine este o lume care se poate dezvolta și în afara rolului catalizator al partidului care să-i ofere drumul luminos în viață. În același timp, el este un semn al întoarcerii literaturii la adevăratul ei drum întrucât arată faptul că ruptura de literatura occidentală nu există cu adevărat atâta vreme cât vor exista consumatori de literatură de valoare.

În ceea ce-l privește pe George Bălăiță, ca reprezentant al generației la care am făcut deja referire, el urmează liniile acesteia, oferind romane în care apariția unor personaje „sucite” provoacă haos în universul celorlalte caractere ale textului. Așa cum am arătat deja, personajele se încadrează în categoria învățăcelului atât datorită dorinței lor de devenire, cât și datorită relațiilor stabilite cu altele, care se erijează în îndrumători sau magiștri. Complexitatea lui Antipa sau a lui Naum Capdeaur conferă valoare romanelor din care ele fac parte.

Specificul prozatorului George Bălăiță constă tocmai în modul în care acesta construiește relația personajelor sale cu magiștrii. Așa cum am arătat deja, structura duală a romanului *Lumea în două zile* determină apariția a doi magiștri, fiecare cu specificul său, fiecare parte a unui singur topos, dar, așa cum arată finalul romanului, parte a aceluiași întreg, imaginea învățătorului, care oferă personajului șansa unei experiențe complexe și veridice.

Adevăratul George Bălăiță se revelă în lovitura de maestru prin care reușește, la finalul romanelor, să arate figura celui care a îndrumat devenirea învățăcelului. Figura lui Palaloga și modalitatea în care este construit dialogul acestuia cu Naum arată cărțile care au stat la baza formării autorului, transformându-l pe prozatorul însuși într-un ucenic la realitate, un realizator de mici istorii, asemenea personajelor pe care le-a creat.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul "SOCERT. Societatea cunoașterii, dinamism prin cercetare", număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!

Bibliografie:

DE AUTOR:

BĂLĂIȚĂ, George, *Opere II. Marocco (I)*, Iași, Editura Polirom, 2011;
BĂLĂIȚĂ, George, *Lumea în două zile*, București, Editura Eminescu, 1985;
BĂLĂIȚĂ, George, *Lumea în două zile*, Iași, Editura Polirom, 2004;
BĂLĂIȚĂ, George, *Ucenicul neascultător*, București, Editura Albatros, 1977.

CRITICĂ:

*** *Romanul românesc în interviuri. O istorie autobiografică*, antologie, sinteze, bibliografie și indice de Aurel Sasu și Mariana Vartic, vol. I, București, Editura Minerva, 1985;
ALBERES, R. M., *Istoria romanului modern*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1968;
BALOTĂ, Nicolae, *Romanul românesc în secolul XX*, București, Editura Viitorul Românesc, 1997;

MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008;
SIMION, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. III, IV, București, Editura David, 1997;
ȘTEFĂNESCU, Alex., *Istoria literaturii române contemporane. 1945 – 2000*, București, Editura Mașina de scris, 2005;
ULICI, Laurențiu, *Literatura română contemporană. I – Promoția 70*, București, Editura Eminescu, 1995.

VOLUME:

ANGELESCU, Silviu, *Mitul și literatura*, București, Editura Univers, 1999;
BEȘTELIU, Marin, *Realismul literaturii fantastice*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975;
BLAGA, Lucian, *Opere filosofice*, vol. 9, București, Editura Minerva, 1985;
BOIA, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere din franceză de Tatiana Mochi, București, Editura Humanitas, 2000;
CORDOȘ, Sanda, *În lumea nouă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003;
CORNEA, Paul, *Introducere în studiul lecturii*, Iași, Editura Polirom, 1998;
ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul G. Dinopol, Prefață de Vasile Nicolescu, București, Editura Univers, 1994;
ELIADE, Mircea, *Sacral și profanul*, traducere de Brândușa Prelipceanu, București, Editura Humanitas, 1995;
MANOLESCU, Nicolae, *Decalogul criticii literare*, ediție îngrijită de Al. Cistelean, Brașov, Editura Aula, 2005;
MARINO, Adrian, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, Iași, Editura POLIROM, 1996;
PETRESCU, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Pitești, Editura Paralela 45, 1998.

ARTICOLE ÎN VOLUME:

DAN, Elena, „Lumea în două zile un roman poietic”, în *Daimonion. O poietică a creației literare și câteva argumente în favoarea ei*, București, Editura Cartea Românească, 1996, pp. 256 – 314;
LIVESCU, Cristian, „Dezarticularea fantastică a realului”, în *Scene din viața imaginară*, București, Editura Cartea Românească, 1982, pp. 177 – 185;
SPIRIDON, Monica, „Antipa în lumea oglinzii”, în *Melancolia descendenței. Figuri și forme ale memoriei generice în literatură*, București, Editura Cartea Românească, 1989, pp. 53 – 99;
SPIRIDON, Vasile, „În vizită la muzeul Antipa”, în *Înscrierea pe orbită. O cronică a prozei contemporane*, Iași, Editura Timpul, 2008, pp. 47 – 57.